

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2025, Issue 1, Volume 20, Pages 104-114.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 07.02.2025 | Reviewed: 12.03.2025 | Accepted: 20.05.2025 | Published: 01.07.2025

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**PROBLEMATICA FRAGMENTĂRII DREPTULUI INTERNAȚIONAL
ÎN EPOCA GLOBALIZĂRII**

**THE PROBLEM OF THE FRAGMENTATION OF INTERNATIONAL LAW
IN THE AGE OF GLOBALIZATION**

**ПРОБЛЕМАТИКА ФРАГМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

CAMERZAN Ruxanda* / CAMERZAN Ruxanda / КАМЕРЗАН Руксанда.

ABSTRACT:

**THE PROBLEM OF THE FRAGMENTATION OF INTERNATIONAL LAW
IN THE AGE OF GLOBALIZATION**

The international public law was firstly conceived as a unitary system of laws. However, with the appearance of the globalist development, this mechanism has started to evolve into a fragmented outcome that has led to deformatization and decentralization. Nevertheless, it can be observed other consequences such as the emergence of the self-contained regimes, the proliferation of the judicial bodies and the conflict theory of norms. Hence, considering the for and against doctrinal arguments, this scientific article has the aim to determine the scope of the challenges arisen from fragmentation.

Keywords: international law fragmentation, deformatization, decentralization, self-contained regime, proliferation of judicial bodies, conflicts of norms

JEL Classification: K 1; K 33.

Universal Decimal Classification: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

REZUMAT:

**PROBLEMATICA FRAGMENTĂRII DREPTULUI INTERNAȚIONAL
ÎN EPOCA GLOBALIZĂRII**

Dreptul internațional public inițial a fost conceput ca un sistem unitar. Totuși, odată cu apariția globalismului acesta a început să se dezvolte, fapt ce a evoluat într-un mecanism foarte fragmentat, care mai apoi a dus la deformatizare și descentralizare, la apariția regimurilor autonome, la

* **CAMERZAN Ruxanda** - Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice / **CAMERZAN Ruxanda** - PHD student, Moldova State University, Doctoral School of Legal and Economical science / **КАМЕРЗАН Руксанда** - Аспирант, Молдавский Государственный Университет, Докторская школа юридических и экономических наук. <https://orcid.org/0009-0002-0154-8994> E-mail: camerzanruxanda@gmail.com

proliferarea instanțelor și tribunalelor internaționale, dar a oferit și o arenă propice pentru apariția conflictelor între norme. Ținând cont de părerile științifice atât pro cât și contra față de acest sistem, articolul științific are drept scop să determine întinderea provocărilor survenite în urma procesului fragmentării.

Cuvinte cheie: fragmentarea dreptului internațional, deformatizarea, descentralizarea, regim autonom, proliferarea organelor jurisdicționale, conflictologia normelor

JEL Classification: K 1; K 33.

CZU: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

РЕЗЮМЕ:
ПРОБЛЕМАТИКА ФРАГМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Изначально, публичное международное право было спроектировано как единая система. Однако, с появлением глобализации она начала развиваться, превратившейся в раздробленный механизм, что позже привело к деформации и децентрализации, к появлению автономных режимов, к увеличению числа международных судебных органов, а также предоставила благоприятную среду для возникновения конфликтологии правовых норм. Учитывая научные мнения как за, так и против, касательно этой системы, данная статья призвана определить масштабы проблем, возникших в результате процесса фрагментации.

Ключевые слова: фрагментация международного права, деформация, децентрализация, автономный режим, увеличение числа международных судебных органов, конфликтология правовых норм

JEL Classification: K 1; K 33.

УДК: 341.2; 341.231.14; 331.23-055.2

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>

Introducere

Dreptul internațional public *per se* își regăsește originea odată cu apariția ideologiei protecționismului binelui internațional în detrimentul celui național atunci când statele au concluzionat că răspunsul la principiul *bellum omnium contra omnes*, este dezvoltarea statului de drept cu caracter de extraneitate.¹ Iluminismul, istoric vorbind, a dat naștere acestei forme de drept public, conceput pentru a evita anarhia și dictatura, promovând astfel un sistem neutru de valori care ar reprezenta o pelerină de salvare pentru societatea internațională, dorită să trăiască în pace, egalitate și bunăstare.² Or, după cum scrie marele cercetător Martti Koskenniemi, normele acestui sistem trebuiau să fie într-atât de incomode pentru a nu prezenta scuze pentru interesele statale ale unor actori foarte puternici pe arena internațională, ca mai apoi să tragă în balanță caracterul hegemonic de dependență față de ceilalți.³ Cei pasionați de eclecticism au ajuns să critice dreptul internațional public pentru doza sa de utopie, de dependență față de politic, de ineficiență internațională.⁴ Această teorie poate și are o sămânță de adevăr, dar ea foarte ușor poate fi combătută odată cu studierea aplicabilității normelor de *hard law*, *soft law* sau a normelor peremptorii *jus cogens* și obligațiile *erga omnes* din cadrul acestui larg sistem bine pus la punct.⁵

¹ Koskenniemi Martti, 'The Politics of International Law' (1990), European Journal of International Law, Vol.1, p. 4-12.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

Ajunși în secolul XXI, putem declara răspicat că trăim într-o eră globală, rapidă, de neîncetinit, o eră ce nu are timp să aștepte, o eră ce are nevoie de răspunsuri aici și acum. Iar acest fapt nu poate rămâne fără repercusiuni. Prin urmare, suntem martorii la schimbările unui sistem aparent atât de rigid, vast, cu istorie, dar care a ajuns să treacă inevitabil printr-un proces numit „fragmentare”. Acesta, de altfel, nu reprezintă un fenomen apărut pe neașteptate, ci mai degrabă reflectă o formă inevitabilă de dezvoltare al dreptului internațional pe parcursul secolelor. O alertă internațională a avut loc în anul 2006, atunci când emeritul profesor, cercetător științific și diplomat, Martti Koskenniemi, a publicat un raport de mare însemnătate în cadrul Comisiei de Drept Internațional al ONU. Astfel, Koskenniemi este considerat părintele ideologiei fragmentării, preluată mai apoi de alți cercetători științifici.

În esență, acesta nu a definit noțiunea de fragmentare, dar prin prisma studiului său, se poate deduce că, aceasta reprezintă *un proces inevitabil în contextul globalizării, de ramificare și porționare a dreptului internațional public care a dat naștere unor regimuri autonome specializate, favorizând, astfel, atât proliferarea organizațiilor și organelor jurisdicționale internaționale, cât și conflictologia normelor de drept internațional*.¹ În esență, dacă inițial dreptul internațional a fost conceput ca fiind un drept unic, cu un for suprem de conducere, cu norme unitare și previzibile, atunci în urma globalizării și dezvoltării caracterului relațiilor internaționale, au început să apară direcții specifice, ce și-au manifestat interesul de a se distanța și a-și forma propriul său regim autonom de elaborare și aplicare a propriilor norme juridice, pentru a putea răspunde la unele nevoi de *stricto-sensu* ce au apărut în cadrul societății internaționale.² Printre astfel de exemple se regăsește: „dreptul internațional al drepturilor omului”, „dreptul internațional al mediului”, „dreptul internațional al comerțului”, „dreptul mării”, „dreptul internațional investițional”, „dreptul internațional umanitar”, „dreptul internațional penal” ș.a.³

Sucesiunea fragmentării:

Interesant este paradoxul globalizării. Pe cât de uniformizată a devenit viața socială în context global, pe atât de fragmentată a devenit legea.⁴ Totuși, este de înțeles că, odată cu extinderea interacțiunii internaționale este inevitabilă multiplicarea diferendelor în aceste aspecte.⁵ Cercetătorul științific Mehrdad Payandeh punctează că, fragmentarea nu este un fenomen patologic, ci mai degrabă o caracteristică endemică al dreptului internațional public.⁶ Tomer Broude consideră că în prezent fragmentarea nu mai reprezintă o excepție, ci o regulă și un fenomen implantat pe arena internațională.⁷ Joel Trachtman menționează că, fragmentarea este un artefact al unei structuri descentralizate de guvernare globală sub aspect de creare al unui nou drept internațional.⁸ Martti Koskenniemi a prezis bine când a spus că, la moment asistăm în fața unui curent de guvernare globală, prin prisma apariției

¹ Benvenisti Eyal, Downs George, ‘The Empire’s New Clothes: Political Economy and The Fragmentation of International Law’ (2007) Stanford Law Review Vol.60, Issue 2, 595- 631, p. 596; Trachtman Joel, *Fragmentation and Coherence in International Law* (Tufts University, 2011), p. 2; Moțățianu Ștefan, ‘Menținerea Echilibrului Unitate – Diversitate și Incidența unor Factori de Risc în Evoluția Actuală a Dreptului Internațional Public’, (2011) Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 2, 121-134, p. 125.

² Moțățianu Ștefan, Op. cit., p.124.

³ Koskenniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 11.

⁴ International Law Commission, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.702, 18 July 2006), p. 3.

⁵ Keohane Robert, Nye Joseph, *Between Centralization and Fragmentation: The Club Model of Multilateral Cooperation and Problems of Democratic Legitimacy* (Harvard University, 2001), p. 1.

⁶ Payandeh Mehrdad, *Fragmentation within International Human Rights Law*, (Cambridge University Press, 2015), p.18.

⁷ Broude Tomer, *Keep Calm and Carry On: Martti Koskenniemi and the Fragmentation of International Law*, (Temple International & Comparative Law Journal, Vol 27, No. 2, 2013), p. 2.

⁸ Trachtman Joel, Op.cit., p. 1.

unor noi organisme internaționale specializate, transformând, astfel, dreptul internațional în unul ce mai poate fi definit ca transnațional, global sau al umanității.¹ În urma depistării fragmentării, acesta a demonstrat un nou ciclu global, ce nu se oprește doar la fragmentare, dar de asemenea și la concepte precum deformalizare și descentralizare.

Deformalizarea în accepțiunea sa reprezintă următoarea etapă succesivă a fragmentării ce determină distanțarea de tratate și preluarea unui model informal de implementare a normelor. Aceasta reprezintă o consecință directă a dificultății de impunere a normelor sau soluțiilor unitare în cadrul internațional.² Descentralizarea reprezintă ultima dimensiune și etapă din cadrul acestei succesiuni prin care se observă o tendință puternică de distanțare de dreptul public cu norme formale și obligatorii, o asimilare multilaterală și promovare a actorilor de drept privat, sub forma persoanelor juridice sau a corporațiilor cu mare influență pe arena globală (i.e. Shell, Apple, Nestle s.a), sau a actorilor nestatali (i.e. FIFA, IATA, ISO).³ Aceștia susțin clar dezvoltarea normelor informale exprimate prin prisma de soft law, care în esență reprezintă reglementări ce iau forma standardelor și expertizelor internaționale, nu neapărat cu caracter obligatoriu, dar cu influență de aplicabilitate practică și interacționare cu normele obligatorii din cadrul dreptului internațional public.⁴ Această abordare accentuează faptul că articolul 38 din statutul Curții Internaționale de Justiție (în continuare CIJ), ce reglementează izvoarele de drept internațional ca fiind tratatele și cutumele internaționale, principiile de drept internațional și lucrările juriștilor iluștri, poate deveni ușor desuet sau ineficient.⁵

Regimurile autonome și conflictele de norme apărute în cadrul acestora:

Odată cu descoperirea fragmentării ca fenomen internațional a fost elaborată o altă definiție, cea a regimului autonom. Esența regimurilor autonome rezidă în faptul că acestea sunt niște ansambluri interconectate de norme primare și secundare, care tratează o problemă de drept internațional în mod distinct.⁶ În cadrul acestor regimuri, se definitivează norme și principii foarte specifice și eficiente, iar normele generale de drept internațional sunt aplicabile în dependență de caracterul și necesitatea acestor domenii.⁷ Spre exemplu, dreptul internațional al mediului a luat naștere ca răspuns la îngrijorarea internațională pe aspecte ecologice.⁸ Acest regim autonom considerat și destul de policentric este caracterizat prin încheierea acordurilor multilaterale de mediu, care, în esență, acoperă subiecte foarte specifice precum prezervarea florei și faunei, schimbările climatice, emisiile în cadrul aviației și a transportului maritim internațional, fapte ce ar putea fi trecute cu vederea în circumstanțe generale de drept.⁹ Dreptul comerțului internațional are drept obiectiv dezvoltarea oportunităților economice. Dreptul internațional al drepturilor omului protejează interesele persoanelor fizice împotriva abuzurilor, iar un bun exemplu în acest domeniu este

¹ Koskeniemi Martti, 'International Law as 'Global Governance' (2017), Searching for Contemporary Legal Thought, Cambridge University Press, 199-218, ISBN 978-1316-584-361, p. 200

² Ibid.

³ Ibid, 201-216.

⁴ Broude Tomer, Op.cit., p. 4.

⁵ Cohen Harlan, *From International Law to International Conflicts of Law: The Fragmentation of Legitimacy* (University of Georgia, 2010), p. 2.

⁶ Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 64-68, cauza Hostages, Statele Unite ale Americii v. Iran (1980) CIJ, 24 Mai 1980.

⁷ Ibid, p. 68; Treves Tullio, 'Fragmentation of International Law: The Judicial Perspective' (2009) Agenda Internacional XVI, No 27, 213-253, ISSN 1027-6750, p. 216.

⁸ International Law Commission, Op.cit., p. 5-6.

⁹ Young Margaret, *Fragmentation and International Environmental Law* (Oxford Handbook of International Environmental Law, 2019), p. 4-5, 18.

sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului (în continuare CEDO),¹ care a fost conceput ca un exemplu de „vector al procesului de constituționalizare ... într-un sistem haotic al fragmentării și al discontinuității”.² Regimurile autonome, însă, nu se distanțează vital de dreptul internațional public.³ Spre exemplu, CEDO în cadrul jurisprudenței sale a reiterat faptul că, la baza decizională a Curții nu poate fi exemplificată doar Convenția în aspect debarasat, ci mai degrabă aceasta are rol de lege specială aplicabilă în contextul dreptului internațional public, care rămâne a fi o bază importantă pentru o hotărâre justă.⁴

Un argument care se atestă ca o îngrijorare, în aspect de fragmentare rapidă, este faptul că aceasta dezbină structura unitară a dreptului internațional.⁵ În utopie, unitatea totalitară sau absolută ar oferi posibilitatea ca normele internaționale să funcționeze într-un sistem integrat, în care dreptul internațional ar deveni suprem.⁶ În practică, însă, se observă ramificarea dreptului internațional ce ia scheletul unor regimuri autonome, care și-au adoptat instrumente specifice, cu organisme de control distincte, astfel, oferind scena pentru o posibilă incompatibilitate și conflictologie între norme, principii, cutume și practici instituționale.⁷ Conflictul de norme, potrivit raportului prezentat Organizației Națiunilor Unite, poate fi observat în următoarele contexte: în dependență de specific (*lex generalis* v. *lex specialis*), în accepțiune temporală (*lex prior* v. *lex posterior*) și în context de statut (conflictologia cu normele peremptorii *jus cogens*, obligațiile *erga omnes* și Art.103 Carta ONU).⁸

În pofida faptului că, în esență, regulile ce apar în domeniul conflictelor normelor prevăd că *lex specialis derogat lex generalis*,⁹ *lex posterior derogat lege prior*¹⁰ iar normele *jus cogens* și *erga omnes* sunt ierarhic superioare și absolut obligatorii,¹¹ ele nu previn întotdeauna disonanțele de aplicabilitate ale acestora. În mare parte, cea mai acută problemă în dreptul internațional poate fi observată prin interpretarea absolut distinctă al unuia și același fenomen de către curți sau tribunale ce aparțin unor regimuri diferite.¹² Spre exemplu, controlul efectiv ca și noțiune a fost interpretat în opoziție în cauza *Nicaragua* de către CIJ și cauza *Tadic* de către Tribunalul Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie.¹³ Cauza *Tadic* reprezintă un precedent de ordinul dreptului internațional penal, care a stabilit definiția controlului efectiv în urma prelevării rolului lui Duško Tadić, în legătură cu crimele

¹ International Law Commission, Op.cit., p. 5-6; Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 67-68.

² Achimescu Lisa-Maria, ‘Teoria Nivelurilor Normative. O Analiză a Sistemului Normativ al Drepturilor Omului la Nivel Internațional’ (2017) Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 38-45, p. 43.

³ Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 100.

⁴ Achimescu Lisa-Maria, Op.cit., p. 40;

McElhinney v. Irlanda (2001), 31253/96 (CEDO, 21 Noiembrie 2001).

⁵ International Law Commission, Op.cit., p. 5-6; Scheltema Heko, *The fragmentation of International Law. Framing the debate*. (European University Institute, 2010), p. 14.

⁶ Ibid, 19.

⁷ International Law Commission, Op.cit., p. 6; Michaels Ralf, Pauwelyn Joost, *Conflict of Norms or Conflict of Laws? Different Techniques in the Fragmentation of Public International Law* (Oxford Hart, 2010), p. 2-3.

⁸ Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), p. 208.

⁹ Convenția de la Viena privind Dreptul Tratatelor (23 Mai 1969) 1155 UNTS 331, Art.30.

¹⁰ Ibid, Art.59.

¹¹ Ibid, Art.53.

¹² Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), 32.

¹³ Ibid.

de război comise în cadrul conflictului Bosnian.¹ Astfel, pentru a putea demonstra aplicabilitatea controlului efectiv, s-a luat în considerare statutul său de lider de rang înalt la momentul respectiv, ce putea da ordine propriu zise în cadrul conflictului.² Pe cînd în speța Nicaragua, s-a stabilit faptul că, SUA a exercitat un anume control nu tocmai direct teritorial, ci prin prisma finanțării și antrenării grupării paramilitare Contras, care urmau să se implice în războiul civil de la acea vreme.³

Proliferarea organelor jurisdicționale:

În cadrul regimurilor autonome s-a stabilit cu o ușoară formă de îngrijorare proliferarea instanțelor de judecată din cadrul sistemelor propriu zise, ce determină fragmentarea dreptului internațional.⁴ Proliferarea în sine reprezintă faptul că, fiecare regim autonom și-a stabilit propriul organ jurisdicțional ce poate emite hotărâri. Prin urmare, la moment se atestă o creștere de astfel de instanțe, care pot evalua un anumit fenomen în materie distinctă.⁵

- a) Curtea Internațională de Justiție; Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării;
- b) Curtea Penală Internațională (și alte tribunale ad-hoc);
- c) Organele de Soluționare ale Disputelor, create ad-hoc în cadrul Organizației Mondiale ale Comerțului;
- d) Curțile din cadrul regimurilor drepturilor omului, i.e., Curtea Europeană a Drepturilor Omului; Curtea Inter-Americană a Drepturilor Omului;
- e) Tribunale administrative internaționale, i.e., Tribunalul Administrativ al ONU, Tribunalul Administrativ al Băncii Mondiale;
- f) Tribunale de arbitraj.

Un bun exemplu ce evidențiază problematica proliferării organelor jurisdicționale se regăsește în cadrul speței *Loizidou v. Turcia*, prin care CEDO a interpretat complet diferit noțiunea de jurisdicție a Curții, care în mod formal avea un text aproximativ identic cu Art.36(1) din statutul CIJ.⁶ De altfel, o eventuală provocare apărută în cadrul acestor regimuri poate fi de ordinul concurenței jurisdicționale și jurisprudențiale.⁷

Conflictele jurisdicționale apar atunci când diferite instanțe de judecată revendică dreptul de soluționare a anumitor diferende.⁸ Uniunea Europeană, este un exemplu interesant de interferență a trei sisteme de protecție în cadrul drepturilor omului: sistemele constituționale naționale ale Statelor Membre, sistemul Curții de Justiție al Uniunii Europene (în continuare CJUE) prin prisma Cartei Drepturilor Fundamentale al UE, și sistemul CEDO.⁹ Prin urmare, în cazul existenței unei sesizări în materie de drepturi ale omului, subiectul sesizării ar putea să se adreseze ambelor instanțe sau acestea ar putea proclama competența de examinare a cauzei.¹⁰ Cu toate acestea, problematica în sine poate fi rezolvată, prin prisma celor două principii procedurale: principiul litispendenței și principiul res judecata.¹¹ Litispendența reprezintă un principiu foarte important, care prevede faptul că un organ jurisdicțional nu are dreptul să preia o cauză ce deja este analizată printr-o procedură internațională de investigație sau soluționare, prevăzută de o altă convenție.¹² Pe cînd, *res judecata* prevede faptul că, odată ce o cauză a fost deja soluționată de un organ jurisdicțional, aceasta nu mai

¹ Crawford James, Olleson Simon, 'The character and forms of international responsibility' (2018) International Law, 5th ed, Oxford, 415-449; Prosecutor v. Tadić (1995) IT-94-1-A, (ICTY, 15 Iulie 1999).

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Sharda Chawla, *Fragmentation of International Law: a Critical Appraisal* (SSRN, 2021), p. 5.

⁵ Ibid, 4-5.

⁶ Treves Tullio, Op.cit., p. 218; *Loizidou v. Turcia* (1996), 15318/89 (CEDO, 18 Decembrie 1996).

⁷ Payandeh Mehrdad, Op.cit., p. 6.

⁸ Ibid.

⁹ Achimescu Lisa-Maria, Op.cit., p. 43-44.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Payandeh Mehrdad, Op.cit., p. 6.

¹² Ibid.

poate fi analizată de altul.¹ Pe lângă acestea, se poate utiliza, de asemenea, principiul *forum non conveniens*, prin care un organ jurisdicțional ar putea refuza să se expună pe o anumită cauză, atunci când în mod discreționar ar considera că o altă curte sau forum ar fi mai în măsură să se expună.²

Conflictul jurisprudențial prevede emiterea de hotărâri total opuse, emise de organe jurisdicționale pe un anumit subiect.³ Întrucât acest conflict rezidă în opoziția de interpretare al întinderii unuia și același drept în esență, incoerența și contradicția apar atunci când subiecții nu dispun de o previzibilitate clară cu privire la sesizările lor, iar sistemul nu prevede, de obicei, o instituție ierarhic superioară pentru o posibilitate de apel.⁴ Un tratat internațional în materie de drepturi ale omului poate prevedea, de exemplu, o aplicabilitate mai extensivă al libertății de exprimare, pe când o altă convenție poate genera o abordare mai restrictivă. În *stricto-sensu* nu are loc o problemă de incompatibilitate juridică pentru că fiecare convenție dispune de un liber arbitru de a reglementa un anumit drept al omului în măsura cuvenită. Această abordare poate genera o problemă ce rezidă în protecția universalității drepturilor omului, în pofida faptului că ele nu devin incompatibile una cu cealaltă.⁵

Studiu de caz:

Regimul drepturilor omului:

Regimul autonom al drepturilor omului a fost format și dezvoltat, în mare parte, în contextul instituțional al Națiunilor Unite.⁶ În cadrul acestuia, având la bază Declarația Universală a Drepturilor Omului s-au adoptat o serie de convenții, care au drept scop protecția drepturilor omului sub formă de aspecte generale, precum ar fi Pactul internațional pentru drepturile civile și politice și Pactul internațional pentru drepturi economice, sociale și culturale. Dar, de asemenea, există și tratate care urmăresc protecția anumitor tipuri de valori, care pot face referire la o posibilă sub-fragmentare în cadrul acestor regimuri autonome, de exemplu, Convenția cu privire la drepturile copilului, Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, Convenția internațională asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială ș.a.⁷

Toate aceste tratate dispun de expertiză specializată în domeniu, dar și de organe special create pentru monitorizarea de concordanță și implementare, întrucât Statele Părți au obligația de a trimite periodic rapoarte în legătură cu obligațiile internaționale pe care și le-au asumat.⁸ Un aspect definitoriu cu privire la regimul fragmentat al drepturilor omului rezidă în posibilitatea persoanelor fizice de a sesiza direct și în mod individual pretensele violări ale unui drept sau libertăți din partea unui stat la care acesta a fost supus, în cazul în care acest mecanism de apel a fost ratificat de statul în cauză.⁹ În prezent, datele statistice demonstrează faptul că, fiecare stat din sistemul ONU, în prezent, a ratificat și face parte la cel puțin patru convenții din domeniul drepturilor omului.¹⁰

Analizarea în profunzime al unui regim autonom precum este cel al drepturilor omului ridică, însă, semne de întrebare. Oare este posibil ca într-un regim autonom să asistăm la

¹ Ibid.

² Loboiko Olena, *The Role of The Court of Justice of the European Union in Fragmentation of International Public Law* (Erasmus University Rotterdam, 2011), p. 50; Cornell Law School, *Forum non conveniens* <https://www.law.cornell.edu/wex/forum_non_conveniens#:~:text=Forum%20non%20conveniens%20refers%20to,more%20conveniently%20hear%20a%20case> accesat pe 27 ianuarie 2025.

³ Payandeh Mehrdad, *Fragmentation within International Human Rights Law*, (Cambridge University Press, 2015), p. 8-9.

⁴ Ibid, p. 6.

⁵ Ibid, p. 8-9.

⁶ Ibid, p. 4.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid, p. 5, 23.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

evoluția unui proces de sub-fragmentare? Observăm clar că, dreptul internațional al drepturilor omului începe să se ramifice în dreptul privind protecția copilului, a femeii, a etniei; în interzicerea torturii, a discriminării, al discursului de ură, etc. În pofida faptului că se dorește menținerea hegemonică al modelului clasic al acestui regim, tendința sub-fragmentării al acestuia, clar a început ¹ și a fost dictată de dorința de prevenire a pierderii influenței propriu-zise într-un anumit domeniu, susținut de organele jurisdicționale ale acestor tratate.² *Itaque*, multiplicarea tratatelor internaționale și crearea diferitor organe jurisdicționale, care au manifestat o dorință de interpretare foarte dinamică, astăzi reprezintă originea necesității balansării și a unificării conceptuale ale drepturilor omului între ele.³

Uniunea Europeană: element al regionalismului

Uniunea Europeană reprezintă un flagel al fragmentării și al regionalismului, care și-a format un sistem juridic specific și distanțat, ce poate fi ușor demonstrat prin prisma corelației între CIJ și CJUE, care provin din două sisteme absolut diferite de abordare.⁴ CIJ reprezintă organul jurisdicțional de drept internațional public în accepțiune clasică, ce are jurisdicție în caz de sesizare și acceptare a acesteia de către state într-un diferend internațional.⁵ În opoziție, însă, CJUE reprezintă organul jurisdicțional din cadrul Uniunii Europene ce se poate expune asupra dreptului UE și în legătură cu Statele Membre ale Uniunii.⁶ Un aspect interesant ce apare în cadrul corelării dintre CIJ și CJUE este că Statele Membre ale UE nu au dreptul să sesizeze un organ jurisdicțional străin, în legătură cu aplicabilitatea dreptului UE. Iată de ce, chiar dacă în teorie, CIJ poate să se expună asupra chintesenței dreptului unional, dacă ar cerceta o astfel de speță, totuși în practică este puțin probabil să se întâmple un astfel de precedent.⁷ Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene, prin prisma art.334 prevede faptul că, obligația Consiliului UE și al Comisiei rezidă în a urmări consistența activității în cadrul politicilor UE din partea statelor. Un exemplu în acest sens poate fi redat prin prisma speței *Mox Plant*, care a demonstrat că într-o eventuală sesizare al unui organ jurisdicțional străin, Comisia Europeană va înainta în mod obligatoriu procedura de infringement sau a încălcării dreptului UE.⁸ Poziția Curții în cauza *Mox Plant* a fost criticată de cercetători ca fiind una care duce la deprivarea Statelor Membre de a utiliza o expertiză sau jurisdicție străină, oferind astfel o marjă de alegere foarte restrânsă pentru un eventual diferend sau speță.⁹

Un alt aspect interesant din cadrul dreptului european este că acesta s-a autosesizat ca un sistem de drept separat și individual, iar CJUE consideră că tratatele fundamentale ale UE nu fac parte din ordinea juridică internațională. În pofida faptului că în aspect formal, legile fundamentale ale UE se aseamănă întocmai cu normele în accepțiunea clasică a dreptului internațional public, totuși organele UE au declarat înființarea unui sistem juridic nou și fragmentat, în care o normă de drept internațional va fi aplicată de CJUE doar dacă aceasta a parcurs drumul necesar în cadrul sistemului juridic UE. Iată de ce, treapta ierarhica a dreptului internațional public în cadrul UE se regăsește undeva între legile primare și secundare ale sale.¹⁰ În comparație cu sistemul CEDO care reprezintă o formă specializată de interpretare al unui domeniu de drept internațional,¹¹ CJUE reprezintă un sistem absolut

¹ Ibid, p. 13.

² Scheltema Heko, Op.cit., p. 19.

³ Follesdal Andreas, *Fragmentation in International Human Rights Law – Beyond Conflict of International Courts in a State of Nature: Foreword*, (Routledge, 2015), p. 4.

⁴ Odermatt Jed, *The International Court of Justice and the Court of Justice of the European Union: Between Fragmentation and Universality of International Law*, (University of Copenhagen, 2019), p. 5-6.

⁵ Statutul Curții Internaționale de Justiție (26 iunie 1945) 33 UNTS 933.

⁶ Odermatt Jed, Op.cit., p.5-6.

⁷ Cauza 'MOX Plant' C-459/03, *Comisia v. Irlanda*, EU:C:2006:345; Ibid.

⁸ Ibid, p. 6.

⁹ Loboiko Olena, Op.cit., p. 50.

¹⁰ Odermatt Jed, Op.cit., p. 8.

¹¹ Ibid.

autonom, care doar uneori va utiliza norme de drept internațional pentru a soluționa în mare parte spețe de ordin cutumiar în materie de dreptul mării, dreptul diplomatic, dreptul umanitar, sau în problematici în cauze de teritoriu, jurisdicție, naționalitate și cetățenie.¹

Efectele pozitive și negative ale fragmentării

Fragmentarea încă nu are o viziune tranșantă în legătură cu efectele pe care le generează. Sunt cercetători care au observat inevitabilitatea apariției acesteia ca un răspuns clar asupra dezvoltării dreptului internațional public.² Alții consideră că aceasta este sursa spre un continuu conflict între norme, jurisdicții și jurisprudență.³ Prin urmare, se poate atesta faptul că, fragmentarea prezintă atât elemente pozitive cât și negative.

În aspect pozitiv, există opinii științifice ce consideră faptul că fragmentarea participă direct la expansiunea internațională prin procrearea de domenii inovative, diversificate,⁴ și pe arii foarte înguste.⁵ Totodată, aceștia consideră că eventuala creștere a gradului de specializare într-un anumit domeniu poate face față mai ușor la nevoile exprompte apărute în cadrul regimului.⁶ În acest sens, se dezvoltă o credibilitate mai mare în faptul că specialiștii pe zone înguste pot determina și soluționa just diferențele internaționale.⁷ Nu în ultimul rând, aceștia plasează concurența pe care am detaliat-o în cadrul acestui articol științific, ca fiind originea dezvoltării, dar nu a stagnării.⁸

Există diverse argumente care se poziționează împotriva fragmentării. Unele opinii menționează că fragmentarea duce la o inegalitate oportunistă între actorii slabi și cei puternici de pe arena internațională.⁹ Aceștia afirmă că normele conflictuale permit actorilor puternici să manipuleze prin posibilitatea de abandon, în cazul în care interesele lor politice nu sunt considerate, facilitând astfel o ordine juridică prielnică pentru agendele lor politice.¹⁰ De asemenea, există argumente precum că această conflictologie a normelor poate pereclita sistemul juridic de aplicare justă și echitabilă a dreptului internațional public. Spre exemplu, o cauză poate prezenta circumstanțe din diverse domenii, precum speța *Mox Plant* ce include elemente de dreptul mediului, dreptul mării și dreptul UE, precum și cele de suveranitate, vecinătate și control efectiv. În astfel de cazuri, o curte sau un tribunal ce nu este specializat pe domeniul necesar, ar putea fi depășit în esență să dispună o hotărâre justă, din lipsă de expertiză.¹¹

Soluțiile fragmentării și considerente concludente:

După cum am demonstrat în acest articol, fragmentarea reprezintă un fenomen ireversibil din cadrul dreptului internațional public, iar pentru o desfășurare benefică a acestuia este necesar de determinat soluții oportune. Prin urmare, cea mai progresivă și utilă formă de soluționare a problematicei fragmentării reprezintă integrarea sistemică a acesteia în cadrul dreptului internațional.¹² Însăși CtEDO în cauza *Nada v. Elveția* a specificat necesitatea integrării armonioase și dispunerea de cea mai înaltă diligență în cadrul normelor

¹ Ibid, p. 10-19.

² Trachtman Joel, Op.cit.

³ Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006).

⁴ International Law Commission, Op.cit., p. 6.

⁵ Benvenisti Eyal, Downs George, Op.cit., p.625.

⁶ Popescu Dumitru, 'Consolidarea Unității Dreptului Internațional Public și Rolul său în Asigurarea Armonizării Reglementărilor' (2009), Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, p. 22

⁷ Sharda Chawla, Op.cit., p. 6.

⁸ Benvenisti Eyal, Downs George, Op.cit., p. 597, 625.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Sharda Chawla, Op.cit., 6.

¹² Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006), 208.

contradictorii.¹ Mai mult, este imperial de specificat importanța aplicării unui sistem de protecție împotriva abuzurilor și disonanțelor,² dar și a interpretării efective a normelor conform principiului *ut res magis valeat quam pereat*.³ În prezent, Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor reprezintă cel mai elocvent instrumentul de mare calibrul care simplifică procedura și soluționează conflictele de norme, în urma stabilirii unui regulament clar de ierarhie.⁴

Un lucru este cert, dreptul internațional nu va mai arăta niciodată ca exemplul gândit mulți ani în urmă, pentru că realitatea globalistă prezintă caracteristici distincte de cea medievalo-modernă în cadrul căreia a fost gândită. De aceea, adaptabilitatea la noua realitate și dezvoltare a ordinii publice este imperativă pentru existența acestui sistem de drept public cu caracter de extraneitate, pentru a putea în continuare să susțină pacea în cadrul societății internaționale.

Bibliografie:

Tratate Internaționale și Precedente Judiciare

1. Cauza 'Hostages' SUA v. Iran (1980) CIJ, 24 Mai 1980.
2. Cauza Loizidou v. Turcia (1996), 15318/89 (CEDO, 18 Decembrie 1996).
3. Cauza 'MOX Plant' C-459/03, *Comisia v. Irlanda*, EU:C:2006:345.
4. Cauza McElhinney v. Irlanda (2001), 31253/96 (CEDO, 21 Noiembrie 2001).
5. Cauza Nada v. Elveția (2012) 10593/08, (CEDO, 12 septembrie 2012).
6. Cauza Nicaragua v. SUA (1986) CIJ, 27 iunie 1986.
7. Cauza Prosecutor v. Tadić (1995) IT-94-1-A, (ICTY, 15 Iulie 1999).
8. Convenția de la Viena privind Dreptul Tratatelor (23 Mai 1969) 1155 UNTS 331.
9. Statutul Curții Internaționale de Justiție (26 iunie 1945) 33 UNTS 933.
10. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene [2012] OJ C326/47.

Articole științifice și monografii

1. Achimescu Lisa-Maria, 'Teoria Nivelurilor Normative. O Analiză a Sistemului Normativ al Drepturilor Omului la Nivel Internațional' (2017) Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 38-45.
2. Benvenisti Eyal, Downs George, 'The Empire's New Clothes: Political Economy and The Fragmentation of International Law' (2007) Stanford Law Review Vol.60, Issue 2, 595- 631.
3. Broude Tomer, *Keep Calm and Carry On: Martti Koskenniemi and the Fragmentation of International Law*, (Temple International & Comparative Law Journal, Vol 27, No. 2, 2013).
4. Cohen Harlan, *From International Law to International Conflicts of Law: The Fragmentation of Legitimacy* (University of Georgia, 2010).
5. Crawford James, Olleson Simon, 'The character and forms of international responsibility' (2018) International Law, 5th ed, Oxford, 415-449.
6. Follesdal Andreas, *Fragmentation in International Human Rights Law – Beyond Conflict of International Courts in a State of Nature: Foreword*, (Routledge, 2015).
7. International Law Commission, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.702, 18 July 2006).
8. Keohane Robert, Nye Joseph, *Between Centralization and Fragmentation: The Club Model of Multilateral Cooperation and Problems of Democratic Legitimacy* (Harvard University, 2001).
9. Koskenniemi Martti, 'International Law as 'Global Governance' (2017), Searching for Contemporary Legal Thought, Cambridge University Press, 199-218, ISBN 978-1316-584-361.
10. Koskenniemi Martti, 'The Politics of International Law' (1990), European Journal of International Law, Vol.1, 4-32.

¹ Nada v. Elveția (2012) 10593/08, (CEDO, 12 septembrie 2012).

² International Law Commission, Op.cit., p. 6.

³ Sharda Chawla, Op.cit., p. 4.

⁴ Ibid, 5, Convenția de la Viena privind Dreptul Tratatelor (23 Mai 1969) 1155 UNTS 331.

11. Koskeniemi Martti, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law* (General Assembly, A/CN.4/L.682 International Law Commission, 13 April 2006).
12. Loboiko Olena, *The Role of The Court of Justice of the European Union in Fragmentation of International Public Law* (Erasmus University Rotterdam, 2011).
13. Michaels Ralf, Pauwelyn Joost, *Conflict of Norms or Conflict of Laws? Different Techniques in the Fragmentation of Public International Law* (Oxford Hart, 2010).
14. Moțășianu Ștefan, 'Menținerea Echilibrului Unitate – Diversitate și Incidența unor Factori de Risc în Evoluția Actuală a Dreptului Internațional Public', (2011) *Analele Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 2, 121-134.
15. Odermatt Jed, *The International Court of Justice and the Court of Justice of the European Union: Between Fragmentation and Universality of International Law*, (University of Copenhagen, 2019).
16. Payandeh Mehrdad, *Fragmentation within International Human Rights Law*, (Cambridge University Press, 2015).
17. Popescu Dumitru, 'Consolidarea Unității Dreptului Internațional Public și Rolul său în Asigurarea Armonizării Reglementărilor' (2009), *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 18-23.
18. Scheltema Heko, *The fragmentation of International Law. Framing the debate*. (European University Institute, 2010).
19. Sharda Chawla, *Fragmentation of International Law: a Critical Appraisal* (SSRN, 2021).
20. Trachtman Joel, *Fragmentation and Coherence in International Law* (Tufts University, 2011).
21. Treves Tullio, 'Fragmentation of International Law: The Judicial Perspective' (2009) *Agenda Internacional XVI*, No 27, 213-253, ISSN 1027-6750.
22. Young Margaret, *Fragmentation and International Environmental Law* (Oxford Handbook of International Environmental Law, 2019).

Copyright©Ruxanda CAMERZAN, 2025.

Contacte/Contacts/Контакты:

Ruxanda CAMERZAN,

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice,
Universitatea de Stat din Moldova.

MD-2012, Chisinau, Alexei Mateevici str. 60.

E-mail: camerzanruxanda@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-0154-8994>

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2025.20-2.09>